

ERKKI TOIVONEN

UUDENKIRKON TOIVOSET, SORTAVAISET JA USKIT
Viipurin läänin Uudenkirkon Itärannalla 1500 – 1700

SUKUTUTKIMUS

Erkki Toivonen

Uudenkirkon Toivoset, Sortavaiset ja Uskit

Viipurin läänin Uudenkirkon Itärannalla 1500 - 1700

© copyright 2023, uusi tarkistettu painos 2023 Erkki J Toivonen

Kansikuvan pohjoinen meri: [Burst.shopify.com](https://burst.shopify.com/) / nature

Ornamentit: Design by Asmaarzq / Freepik

Kustantaja: BoD – Books on Demand, Helsinki, Suomi

Omakustanne: Erkki J Toivonen

Valmistaja: BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

ISBN 978-952-33-0293-8

SISÄLLYSLUETTELO

LUKIJALLE	13
JOHDANTO	15

KARJALAN KANNAKSEN VARHAISHISTORIAA	17
Suomen varhainen asutus	17
Karjalankannaksen asukkaiden alkuperä nimien perusteella	18
Sukunimet, nen-päätteiset	19
Toiva – Toivo – Toivottu – Toivanen – Toivonen	19
Sortavala – Sortavainen	20
Uski – Uskila	20

PÄHKINÄSAAREN RAUHA 1323	21
---------------------------------------	-----------

KARJALAN KANNAS 1400-LUVULLA	23
Vuosisadan alku	23
Itärannan asutus alkoi voimistua	23
Asumattomalle seudulle tulleet ihmiset ottivat maan haltuunsa	24
Sukunimien pysyvyys	25
Perheoikeus Karjalassa	26
Kirkko äyräpääläisten elämässä 1400-luvulla	26
Kruunun verotus	27
Kylien muodostuminen	28
Viipurin linna ja kaupunki	29
Vanha viha 1495–1497, Viipurin pamaus	30

1500 – LUKU	35
--------------------------	-----------

KARJALAN KANNAS 1500-LUVUN ALUSSA	37
Rajalla oli levotonta	37
Kulkuyhteydet Uudenkirkon Itärantaan	37
Kruunun talous 1500-luvulla	38
Asuinrakennukset	39
Verotus Viipurin läänin Uudellakirkolla 1500-luvulla	40

TALONPOIKAISLAIVURIT	41
Ulkomaankauppa keskiajalla ja uudenajan alussa	41
Koiviston ja Kannaksen talonpoikaislaivurit vuosina 1511–1524	45
Seivästön, Elinälän, Toivolan ja Sortavalan kauppa 1534–1539	47

Kannaksen kipparit.....	48
Rannikkolaivuritoiminnan Toivoset, Elinäiset ja Sortavaiset 1515–1539	50
Toivolalan talonpoikaislaivurit vuosina 1540–1542	51
Kannaksen rannikkolaivuritoiminnan laajuus vuosina 1515–1542.....	55
Kannaksen Itärannan talonpoikaispurjehtijoiden kotipaikat	56
Talonpoikaislaivurit uhka Viipurin kaupalle 1545–1550.....	57
Kannaksen talonpoikaislaivurit Tukholmassa 1540-luvulla	58
Pentti Toivonen ja Laatokan Karjala.....	58
Kannaksen sisävesi- ja meriliikenne	60
Uudenkirkon Toivoset ja Sortavaiset vuosina 1515–1541	64

UUDENKIRKON ENSIMMÄINEN MAAKIRJA 1543.....65

Yrjö ja Lemetti Toivonen sekä Lassi Toivanen	66
Martti Sortavala (myös Martti Sortavainen, Morthen Sortaúaine).....	68
Pekko Uskinen	68
Yrjö Toivosen henkilökohtaiset vuotuiset verot vuonna 1543.....	69
Sukunimet ja niiden kirjoitusasut maa- ja muissa verokirjoissa	71

TOIVOSTEN ASUINPAIKAT VUONNA 1543.....73

Toivosia Uudenkirkon Sortavalassa ja Kaukjärvellä vuonna 1553.....	73
Missä Toivoset asuivat ensimmäisen maakirjan aikaan 1543.....	74

SORTAVALAN ALUEEN TOIVOSET 1543–1553.....87

Uudenkirkon maakirjojen mukaiset isännät	87
--	----

SORTAVALAN SORTAVAISET 1543–1553 (1559).....89

Uudenkirkon maakirjojen mukaiset isännät	89
--	----

TOIVOSTEN ASUINKYLÄT VUOSINA 1553–155990

Toivola, Kaukjärvi ja Tervajoki	90
Uudenkirkon maakirjojen Toivoset vuosina 1552–1560	98

VIIPURINKARJALAISTEN POISMUUTTO 1540–162099

Uudenkirkon Toivosten poismuutto.....	100
Veijo Saloheimon tutkimus Uudenkirkon Toivosten osalta.....	101

ÄYRÄPÄÄ 1500-LUVUN PUOLIVÄLISSÄ.....105

Kirkon oppi muuttui jälleen vuonna 1545.....	105
Kirkon verot kruunulle.....	107
Käräjät jakoivat oikeutta	108
Sotaväen uudistus 1544.....	113
Sotatila Äyräpäässä 1553–1557, Kustaa Vaasan Venäjän sota.....	115
Äyräpään rannikon talonpoikaispurjehdus jatkui kiellosta huolimatta	118
Suomalaisia ensimmäisen kerran sotaan oman maan ulkopuolelle 1563.....	120
Äyräpään kyläluettelo 1559	120
Äyräpään maantarkastus 1559	121

MISTÄ JA MILLOIN TOIVOSET TULIVAT ITÄRANNALLE.....	127
Suur-Jääskin pitäjä	127
Hanttulan pitäjä eli Kivennapa	129
Muolaan pitäjä.....	131
Viipurin läänin muut pitäjät	131
Kurkijoen, Sortavalan ja Raudun pogostat eli kirkkopitäjät	132
Uudenkirkon Kaukjärvi.....	134
Loppupäätelmä	137
 UUDENKIRKON TOIVOSET 1500-LUVUN LOPULLA.....	139
Toivolan, Tervajoen ja Kivennavan talojen isännät 1560–1600	139
UUDENKIRKON SORTAVAISET 1500-LUVUN LOPULLA.....	143
Sortavalan Sortavaisten talojen isännät 1560–1600.....	143
 ÄYRÄPÄÄ SOTATANTEREENA.....	146
25-vuotinen Venäjän sota alkoi 1571.....	146
Uusi hyökkäys Itärannan rantakylään 1582 – Toivola säästyí	148
Talonpojat valittivat veroista.....	149
Vuoden 1583 välirauha ei kestänyt – sota jatkui 1590.....	150
Sodan seuraukset.....	152
Täyssinän rauha.....	156
Linnaleirit kuumensivat tunteita 25-vuotisen sodan jälkeen.....	156
SUOMEN AATELISTO NOUSI RUOTSIA VASTAAN	158
 1600 - LUKU.....	159
 TOIVOLAN TALOT	161
Toivolan talot ja niiden isännät 1600–1650	161
Toivolan talojen tila 1600-luvun alkupuolella	165
SORTAVALAN TALOT	168
Sortavalan kylän Sortavaisten talot ja niiden isännät 1600–1650	168
Sortavaisten talojen tila 1600-luvun alkupuolella	171
Sortavalan kylän talot vuonna 1619 ja vuoden 1627 jälkeen.....	172
USKILAN TALOT	173
Uskilan kylän talojen tila ja niiden isännät 1590–1680	173
Uudenkirkon pitäjäkartta.....	174
 TALONPOJAN ELÄMÄÄ ÄYRÄPÄÄSSÄ 1600-LUVULLA	175
Kruunu tarvitsi lisää verotuloja sotia varten – Verouudistus 1605	176
Talonpoikien karja- ja kylvömäärät 1600-luvun alussa	180
Toivolan kylvömäärien ja peltoalojen tarkastelu eri lähteiden avulla.....	184
Viljakymmenykset 1600-luvun alkupuolella	187

TOIVOLA, SORTAVALA JA USKILA 1635–1650	189
Toivolan ja Sortavalan väestö henkikirjoihin 1635.....	190
Suuret hallavuodet ja jatkuvat väenotot veivät ihmiset ahdinkoon	192
Heikki ja Paavo Toivosen talot vaikeuksissa vuonna 1650	193
Sakkoja Toivolaan ja Sortavalaan	194
Toivolan, Uskilan ja Sortavalan kyläkartat 1643	196
Maat kolmivuoroviljelyssä.....	200
Talonpojan ruoka	200
Toivolan, Uskilan ja Sortavalan autoista tuli rälssitiloja 1648.....	202
 TOIVOLA, SORTAVALA JA USKILA 1651–1667	 203
Toivolan Paavo Toivosen talo 1651–1667–	204
Matti Ollinpoika ja Heikki Juhonpoika Sortavaisen talot 1651–1667–	204
Heikki Toivosen autiotila eli talo nro 1 oli asuttu myös 1650-luvulla	205
Eerikki Pekonpoika Toivonen ja Yrjö Eerikinpoika	207
Eerikki ja Reko Toivosen keskinäinen riita käräjille asti.....	209
Paavo Toivosen pojat kipuivat väenotossa	209
Talonpoikien asuintuvat	211
Talonpojat olivat vastuussa kyläteiden kunnossapidosta	212
Äyräpään päätiet 1600-luvulla	214
Talonpoikaislaivurit purjehtivat myös 1600-luvulla	215
Loitsut ja taikuus olivat osa jokapäiväistä elämää	218
 TOIVOLA, SORTAVALA JA USKILA 1668–1694	 219
Toivolan ja Sortavalan vuotuiset maaverot vuonna 1669	224
Suuret katovuodet veivät väestön ahdinkoon 1670- ja 1680-luvuilla	225
Paavo Toivonen todistajana Rannan ja Äyräpään käräjillä vuonna 1673.	225
Reko Paavonpoika menetti tulipalossa talonsa ja omaisuutensa 1675.....	226
Paavo Toivosen vävy Eskon surkea kohtalo 1675	226
Sipi Paavonpoika käräjille metelöinnistä 1686	227
Yrjö Paavonpoika Toivonen Uskilaan 1690	227
Sortavalan kestikievari 1665	228
Sortavalan uuden kestikievarin aputila	234
Autiotiloja viljelykseen katovuosien jälkeen 1680- ja 1690-luvuilla.....	236
Inon rälssi	237
Uudenkirkon lahjoitusmaat takaisin kruunulle 1695.....	238
Käräjätuomiot 1600-luvun loppupuolella	242
Rahvaan vaikutusmahdollisuudet ja tiedonsaanti.....	243
Kirkkomatkat Uudellakirkolla 1600-luvulla	244
Kansa valitti pappien perimistä maksuista	246
 TOIVOLA, SORTAVALA JA USKILA 1697–1708	 247
Suuret kuolonvuodet Äyräpäässä 1695–1697	251
Verotusmuutoksia ja -korjauksia vuosisadan loppupuolella	252

ÄYRÄPÄÄN VÄESTÖKEHITYS 1500–1600 -LUVUILLA.....252

SUOMEN SOTAVOIMAT.....253

JALKAVÄKI, RATSUVÄKI JA RAKUUNAT254

Taustaa sotiin varustautumiselle254

Suomen sotaväki254

Uudenkirkon Itärannan rakuunat 1640–1660 -luvuilla259

MAAVEROT SUORAAN SOTAVÄELLE260

VÄENOTOT UUDELLAKIRKOLLA.....262

Väenotto taloluvun mukaan vuoteen 1616 asti263

Väenotto miesluvun mukaan 1617–1641263

Väenotot Karjalan rykmentin alueella 1620-luvulla264

Väenotot Karjalan rykmentin alueella 1630-luvulla267

Taloluvun mukaiset väenotot vuosina 1642–1648273

Väenotot vaihtelevasti rahalla ja talo- tai miesluvun mukaan 1649–1676.....277

Väenotot 1680-luvulla.....286

Yhteenveto Toivolan Toivosten väenotoista vuosilta 1626–1676287

RUOTSI-SUOMEN SODAT 1600-LUVULLA289

Puolan sota 1597–1611289

Venäjän sota 1609–1617291

30-vuotinen sota alkaa – uusi Puolan sota 1617–1629.....294

Saksan sota 1630–1648297

Tanskan sota 1643–1644.....305

Saksan sota päättyy lopulta 1648306

Lyhyen rauhanajan jälkeen Pohjan sodat 1655–1660307

Preussin ja Skoonen sotaretket 1675–1679.....308

TOIVOSET JA SORTAVAISET ARMEIJAN RULLISSA309

Rullat310

USKILAN TOIVOSET323

USKILAAN UUDET ASUKKAAT324

KARJALAISIA UUDISASUKKAITA SAVOON325

Mikkelin ja Ristiinan seutujen asutuksen alkuperä325

Säämingin ja Rantasalmen asutuksen alkuperä.....326

SAVOLAISTEN MUUTTOLIIKE JA RAJAKAHAKAT328

Riita valtakuntien rajasta328

Rajakahakat ja Suuri Venäjän sota 1555–1557.....329

Uudet kahakat ja 25-vuotinen sota 1570–1595329

Elämä Pien-Savossa 1500–1600 -luvuilla330

SÄÄMINKI, INKERI, LIIVINMAA JA UUSIKIRKKO 1631–1723	331
Nuori Paavo Paavonpoika Toivanen ryhtyi sotilaaksi vuonna 1648.....	332
Paavo Paavonpoika Toivanen peri sijaissotamiehen palkkaansa Kerimäen käräjillä 1669	334
Paavo Paavonpoika Toivanen kanssasotilaiden asiamiehenä Kerimäen käräjillä 1669.....	334
Paavo Paavonpojan perhe armeijan jälkeen Uudenkirkon Itärannalle	335
Sijaissotilas Paavo Paavonpoika Toivasen perhe	335
Elämä Liivinmaan ja Inkerin varuskunnissa Paavo Paavonpojan aikaan	337
 MUUTTOAALTO PIEN-SAVOON 1541–1561	339
Yhteenveto Uudenkirkon Toivanen/Toivonen -muuttajista 1541–1561	341
 PAAVO PAAVONPOIKA TOIVASEN PIEN-SAVON SUKU	342
Sijaissotilas Paavo Paavonpojan suvun sukututkimuksen lähtökohta.....	342
Sijaissotilas Paavo Paavonpoika Toivasen isä ja isoisa	342
Yhteenveto sijaissotilas Paavo Paavonpoika Toivasen Savon suvusta	345
Paavo Paavonpoika Toivasen (B) sotapalvelus noin 1635–1636.....	346
Paavo Paavonpoika ja Paavo Pekonpoika vuosina 1637–1641.....	348
Paavo Pekonpojan verollepanomaakirjan tilusselitys 1640-luvulta	349
 1700 - LUKU.....	351
 KARJALA VENÄJÄN VALLAN ALLE	353
Suuri Pohjan sota 1700–1721.....	353
Karoliinien kuolonmarssi 1718–1719	357
 USKILAN HEIKKI PAAVONPOIKA TOIVONEN 1701–1706	358
Heikki Paavonpoika ja vaimo Johanna Sortavainen	358
Toivoset Uskilan henkikirjoissa vuosina 1702 – 1728.....	359
Heikki Paavonpoika otti viljelykseen Uskilan autiotilan vuonna 1701.....	360
Heikki Paavonpojan perhe	361
 TALONPOJAT 1700-LUVUN ALKUPUOLELLA	363
Sodan seurauksena tilat autioituivat – Autiotilakatselmus 1708.....	363
Uskilan, Toivolan ja Sortavalan talonpojat Suuren Pohjan sodan aikana	364
Maanomistus ja veroluvut vuonna 1708	365
Karjala Venäjän vallan alle vuonna 1710.....	366
Uudenkaupungin rauha vuonna 1721.....	366
Nevanlinnasta Pietarin kaupunkiin.....	368
Uskilan, Toivolan ja Sortavalan talonpojat vuonna 1723	370
Uskilan Heikki, Risto ja Nuutti Paavonpojat 1700-luvun alussa	371
Uskilan Toivosten Pien-Savon sukuyhteys lyhyesti	372

SUKUTAULUT	373
UUDENKIRKON TOIVOLAN TOIVOSET	374
Heikki Heikinpoika Toivonen.....	374
Juho Toivonen.....	374
Eerikki Pekonpoika Toivonen.....	378
Reko Martinpoika.....	379
UUDENKIRKON USKILAN TOIVOSET PIEN-SAVOSTA	380
Paavo Pekonpoika Toivanen.....	380
UUDENKIRKON SORTAVAISET.....	384
Olli Sortavainen	384
Heikki Juhonpoika Sortavainen	386
 ISÄNTÄLUETTELOT	 387
Toivolan talojen isännät	387
Sortavalan talojen isännät.....	389
Uskilan talojen isännät	391
 LUETTELOT.....	 392
Lähdeluettelot.....	392
LIITTEET	397
Raha- ja mittayksikköjä Liite 1	397
Etunimet Liite 2.....	399
VIITTEET.....	400

LUKIJALLE

Tämä sukukirja täydentää merkittävästi aikaisemman *Uudenkirkon Toivolan Toivoset* – sukukirjan tietoja ja kertoo Uskilan Toivosten Pien-Savon juurista. Tässä uudessa kirjassa Uudenkirkon Toivosten ja Sortavaisten sukutietoja on täydennetty erityisesti Gunvor Kerkkosen Kannaksen talonpoikaispurjehdusta koskevan tutkimuksen ja Ruotsin arkistossa olevien Viipurin läänin sotilasrullien tarkastelussa esiin tulleiden uusien tietojen perusteella. Uskilan Toivosten aikaisemman kotiseudun, Pien-Savon, historiatietoja on sukuhistorian ohella käsitelty myös varsin laajasti. Aikaisemmassa sukukirjassa olevia Uudenkirkon 1500–1600-lukujen maa-, henki-, väenotto- ja tuomiokirjojen tietoja on myös joiltain osin korjattu ja täydennetty.

Tämä kirja kertoo Uudenkirkon Toivolan ja sen naapurikylien Sortavalan ja Uskilan ihmisistä ja heidän elämästään Karjalan Kannaksella 1500- ja 1600-luvuilla sekä Uskilan kylään 1600-luvun loppupuolella Pien-Savosta tulleesta Toivasten/Toivosten suvusta. Oma lukunsa on sekä Pien-Savon Toivasten/Toivosten että Uudenkirkon Toivosten ja Sortavaisten osallistuminen Ruotsin käymien suurvaltasotien sotapalvelukseen vuosikymmenien ajan.

Tutkimuksen pääosassa ovat Uudenkirkon 1500-1600 -lukujen Toivoset, Sortavaiset ja Uskit sekä Pien-Savosta sinne 1600-luvun lopulla muuttaneet Toivaset/Toivoset. Näiden juuria, asettumista Uudenkirkon Itärannalle ja elämää siellä seurataan 1700-luvun alkupuolelle asti. Näiltä tutkituilta vuosisadoilta ei ole mahdollista muodostaa täysin luotettavia sukulinjoja kirkonkirjojen puuttumisen vuoksi. Tämä sukututkimus pohjautuu maa- ja henkikirjoihin sekä armeijan rulliin. Henkilötietojen vähäisyyden vuoksi olen seurannut ensisijaisesti edellä mainittujen kylien eri talojen/isäntien vaiheita mahdollisuuksien mukaan aina 1500-luvun alkupuolelle saakka. Samalla olen laatinut eri talojen isäntäluettelot ja hahmotellut joidenkin henkilöiden sukulinjoja. Kirjan lopussa olevat isäntäluettelot alkavat pääosin vuodesta 1543 ja sukutaulut henkikirjoituksen alkamisvuodesta 1635 ulottuen aina 1700-luvun alkupuolelle asti.

Saadakseni jonkinlaisen käsityksen sen ajan ihmisten elinolosuhteista ja heitä koskettaneista asioista, olen sijoittanut heidät heidän oman aikansa ympäristöön. Tässä olen tukeutunut paikallishistoriateoksiin ja poiminut niistä sellaisia asioita ja tapahtumia, jotka ovat olleet sen ajan ihmisille totista arkipäivää ja, jotka he ovat tiedostaneet tapahtuneen omana aikanaan. Kirjassa asiat etenevät ajallisesti niiden tapahtumisjärjestyksessä vuodesta toiseen aina 1700-luvun alun Suuren Pohjan sodan päättymiseen saakka. Tällä tavoin olen yrittänyt hahmotella esi-isien ja esiäitien elämää Karjalan Kannaksella Äyräpäässä sekä Pien-Savossa 1500- ja 1600-luvuilla.

Järvenpäässä 29. heinäkuuta 2021

Erkki Toivonen

JOHDANTO

Tutkimuksen rajaus

Kirjan alussa on kaksi lukua, joissa käsitellään Karjalan varhaishistoriaa ja yhteiskunnallista elämää Kannaksella 1400-luvulla. Seuraavaksi perehdytään Karjalan Kannaksen 1500-luvun alun rannikkolaivuritoimintaan, josta varsinainen sukututkimuskin alkaa Uudenkirkon Toivosten ja Sortavaisten osalta. Tämän jälkeen seurataan Toivolan, Sortavalan ja Uskilan kylien talojen ja niiden asukkaiden elämää vuodesta toiseen 1700-luvun alkuun saakka. Kylien talot on numeroitu niiden seuraamisen helpottamiseksi. Eri talojen/tilojen identifiointi perustuu niiden verolukuihin ja asukastietoihin, Toivolan talojen numerot ovat 1, 2, 3, 4, 5 ja 6, Sortavalan talojen numerot ovat vastaavasti 1, 2, 3, 4 ja 5 ja Uskilan talojen numerot ovat 1, 2 ja 3.

Tutkimuksessa perehdytään myös 1600-luvun Pien-Savoon, joka oli Uskilaan 1600-luvun lopulla muuttaneiden ”*tulevien Uskilan Toivosten*” silloinen kotipaikka. Säämingistä vuonna 1648 Ruotsin sotiin palkkamiehenä lähteneen Uskilan Toivosten tulevan esi-isän Paavo Paavonpoika Toivasen sukua seurataan kolmen sukupolven verran taaksepäin 1600-luvun alkupuolelle saakka.

Lähdeaineisto

Kansallisarkistossa säilytettävät 1500-, 1600- ja 1700-lukujen seuraavat asiakirjat:

- Voudintilikirjojen maaverokirjat ja kymmenysluettelot.
- Läänintilikirjoissa mainitut maakirjat, myllytulliluettelot, laamannin ja kihlakunnantuomarin veroluettelot, köyhien luettelot, autioluettelot, henkikirjat, kestikievereille alistettujen talojen luettelot, rästiveroluettelot, ruotuluettelot, kymmenysveroluettelot, kylvö- ja karjaluettelot, sakkoluettelot ja tuomiokirjat sekä 1700-luvun kirkonkirjat.
- Sotilasrullien väenottoluettelot, ruotuluettelot, sotilashenkikirjat ja katselmusrullat.

Ruotsin valtionarkistossa säilytettävät 1600-luvun väenottoasiakirjat ja sotilasrullat.

Painettu ja painamaton lähdekirjallisuus liitteenä olevan lähdeluettelon mukaan.

Kirjassa on hyödynnetty erityisesti Ester Kähösen historiateosta *Vanha Äyräpää I*, historiatoimikunta 1959 ja prof. Gunvor Kerkkosen tutkimusta Kannaksen rannikkolaivureista *Farmän från Björkö och Karelska Näset. Handelssjöfart innerst i Finska viken under 1500-talet*, Historiallinen arkisto 85, selvittäessä eri ajankohtien tapahtumia. Ruotsin 1600-luvun sotien pääasiallisina tietolähteinä ovat olleet Jussi T. Lappalaisen *Sadan vuoden sotatie*, SKS 2001 ja Anneli Eskolan *Viipurin läänin väenotot 1600-luvulla*, SHS 1975.

Vanhojen tuomiokirjojen, hallinnollisten asiakirjojen ja armeijan rullatekstien käännökset sekä monien maa- ja henkikirjojen tekstitulkinnot ovat FM Heikki Särkän käsialaa.

Tämä sukukirja kertoo Vpl Uudenkirkon Itärannan Toivolan, Sortavalan ja Uskilan kylien asukkaiden elämästä rannikkolaivureina, kalastajina ja perinteisen maanviljelyn harjoittajina 1500-luvun alusta 1700-luvulle sekä Uskilan kylään 1600-luvun lopulla Pien-Savosta tulleesta Toivosten suvusta. Kirjassa paneudutaan Itärannan kylien asukkaiden elämään, jota sävyttivät monet katovuosien ja sotien aiheuttamat vaikeudet ja kärsimykset sekä seurataan oman maan ulkopuolella käytyihin Ruotsin sotiin joutuneiden miesten elämää ja kohtaloita armeijan palveluksessa.

BoD

9 789523 302938

ISBN: 978-952-33-0293-8